

Университет за национално и световно стопанство
Факултет „Международна икономика и политика“
Катедра „Политология“

УПАДЪК НА СОЦИАЛНИЯ КАПИТАЛ ПРИ НЕОЛИБЕРАЛНА ПОЛИТИКА

Теодор Симеонов Славев

ПУБЛИЧНА ЗАЩИТА

на

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

за

ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“
ПО НАУЧНАТА СПЕЦИАЛНОСТ „ПОЛИТОЛОГИЯ“

София, 9 април 2020 г.

Научен ръководител: доц. д-р Ивка Цакова

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Актуалност на изследваната проблематика

Обект на изследване

Предмет на изследване

Основна цел

Изследователски задачи

Основни изследователски методи и подходи

Ограничения на изследването

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Основна изследователска теза:

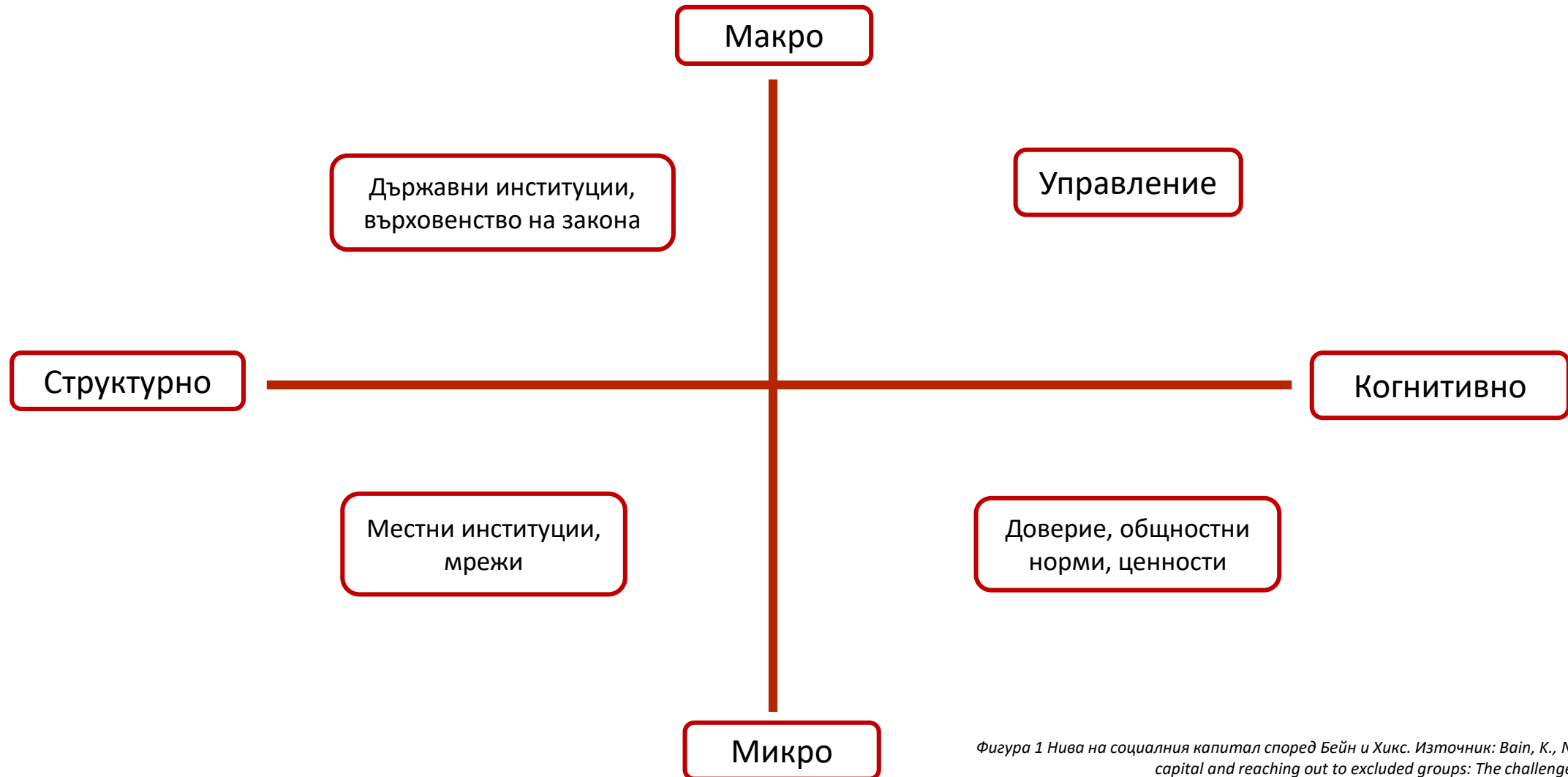
- Прилагането на неолиберални политики води до упадък на социален капитал в две негови измерения – системен социален капитал и релационен социален капитал
- Социалният капитал може да води до социални блага, но и до социални злини, което е резултат от негативното влияние на неолиберализма

Хипотези:

- Неолиберализмът стимулира криза на идеологиите, което води до упадък на социален капитал, разбиран като доверие и кохезия
- Неолиберализмът води до структурни промени в икономиката, политиката и социокултурната сфера, чрез които се създават предпоставки за упадък на социален капитал
- През годините на неолиберален демократичен преход в България се създават условия за упадък на системен и възход на релационен социален капитал, при което малка група хора успяват да прехвърлят разходите за своето облагодетелстване върху цялото общество
- Упадъкът на системен социален капитал в България се изразява в: социална аномия, разкъсани социални връзки, ниски нива на междуличностно и институционално доверие, социална фрагментация, ниски нива на солидарност, дефицит на социална кохезия, загуба на социални умения и компетенции и др.
- Общности, създадени на идеологическа спойка, предполагат по-високо равнище на социален капитал.

ИЗСЛЕДВАНЕ И ДЕФИНИРАНЕ НА СОЦИАЛНИЯ КАПИТАЛ

Равнища за изследване на социалния капитал според Бейн и Хикс

Фигура 1 Нива на социалния капитал според Бейн и Хикс. Източник: Bain, K., N. Hicks. Building social capital and reaching out to excluded groups: The challenge of partnerships. 1998

РАБОТНА ДЕФИНИЦИЯ НА СОЦИАЛНИЯ КАПИТАЛ

Социалният капитал е **ресурс** на обединени субекти в мрежови (хоризонтални) или йерархични (вертикални) структури.

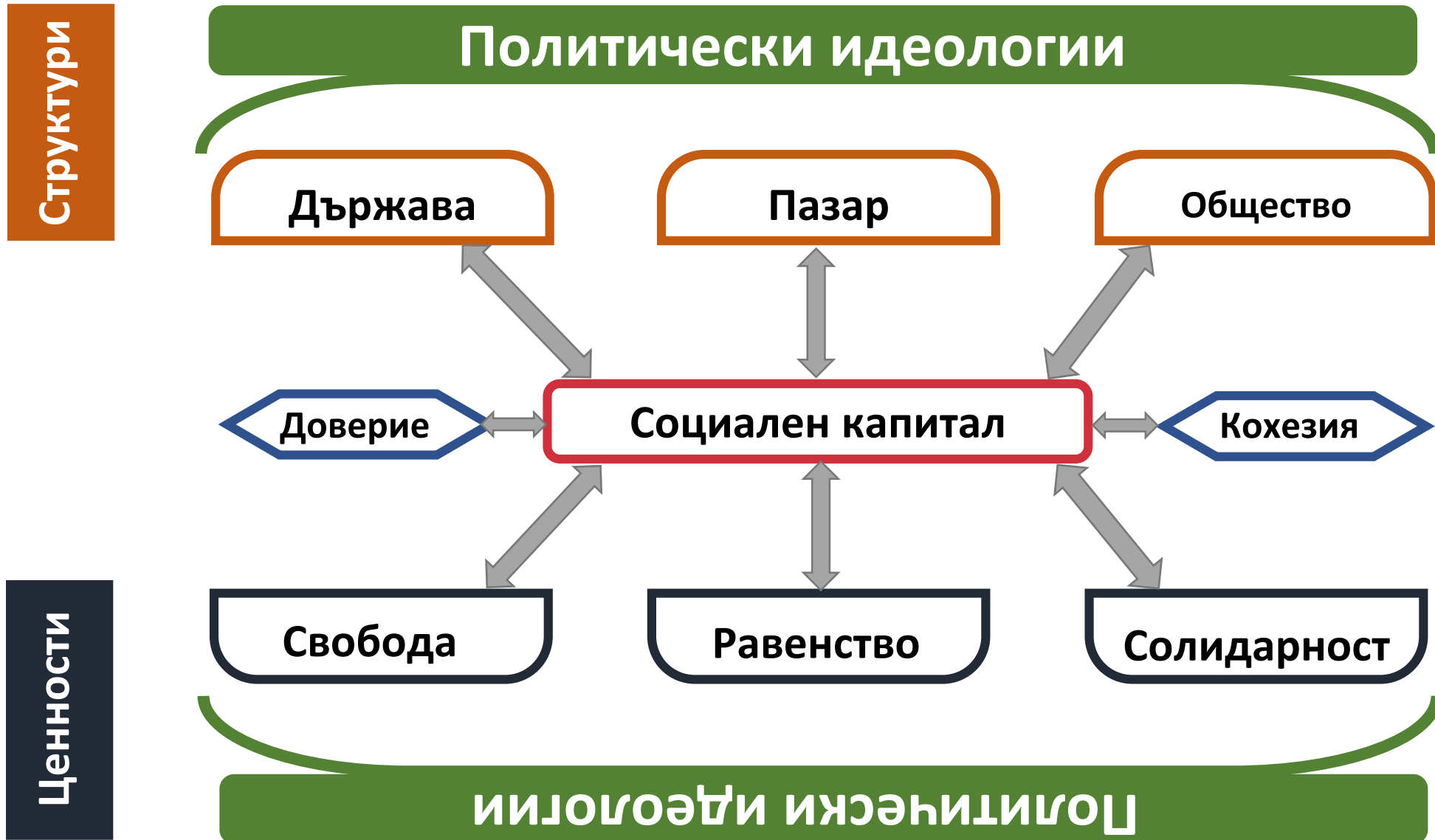
Той е **публично благо**, проявяващо се като **доверие и кохезия**, което се създава и използва колективно, за да задоволява определени обществени нужди, но в определени случаи може да се ползва и индивидуално - като частно благо.

КОНЦЕПТУАЛЕН МОДЕЛ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА СОЦИАЛНИЯ КАПИТАЛ

По отношение на структурата:	По отношение на формите на социалния капитал:		По отношение на източниците на социалния капитал:
	Първо методологично разграничение:	Второ методологично разграничение:	
Системен социален капитал	Спояващ социален капитал – хоризонтален – между равни в рамките на общността, по-скоро се отнася до силно доверие (thick trust);	Структурен социален капитал	Доверие и кохезия (на двете равнища – релативно или системно)
Релационен социален капитал	Съединяващ социален капитал – вертикален – между общности, по-скоро се отнася до слабо доверие (thin trust)	Когнитивен социален капитал	
	Свързващ социален капитал – вертикален – между хора от дадена общност и тези, които притежават власт, ресурси, статус		

СХЕМА НА ТЕОРЕТИЧНИЯ МОДЕЛ НА ДИСЕРТАЦИОННОТО ИЗСЛЕДВАНЕ НА СОЦИАЛНИЯ КАПИТАЛ

СТРУКТУРА И ОСНОВНИ АКЦЕНТИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ТЕОРЕТИЧНИ ВЪПРОСИ НА СОЦИАЛНИЯ КАПИТАЛ

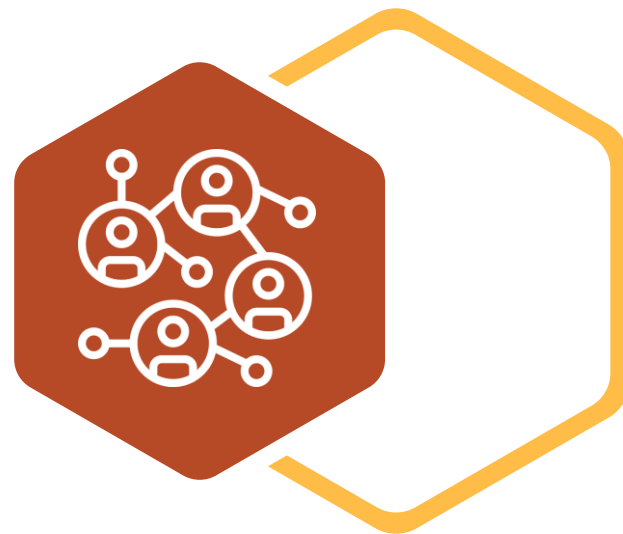
Капиталистическа система като среда на социалния капитал

- Капитализмът като система
- Отличителни белези на трите подсистеми на капитализма
- Дебатите „държава-пазар“ и „публично-частно“ в капиталистическата система

Към теорията на социалния капитал

- Интердисциплинарен генезис на понятието за социален капитал. Основни изследователи
- Изследователски подходи към социалния капитал
- Авторски модел за изследване на социалния капитал

ПОЛИТИЧЕСКИТЕ ИДЕОЛОГИИ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ОБЯСНЕНИЕ НА СОЦИАЛНИЯ КАПИТАЛ

СОЦИАЛНИЯТ КАПИТАЛ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЛИБЕРАЛИЗМА

Свободата като
ценностен код на
социалния капитал

Пазарът – структура на
социалния капитал

Либерална дефиниция на
социалния капитал:

Социалният капитал е индивидуално притежание на индивида, което се изразява в доверие, основано на споделено разбиране за свободата като основна обществена ценност.

Пазарът е място, което в най-голяма степен позволява на индивидите да реализират своите интереси при изпълнение на житейските си планове.

Социалният капитал, на структурно ниво, се проявява като механизъм, насърчаващ икономическия растеж и се използва за преодоляване на пазарни несъвършенства. Той съдейства за координиране и сътрудничество на пазара и гарантиране на пазарната конкуренция. Ролята на държавата е ограничена до защита на реда и пазара. Обществото е сбор от рационални индивиди, които действат колективно като свободно изразяват идентичността си при наличие на множество общности.

СОЦИАЛНИЯТ КАПИТАЛ ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА КОНСЕРВАТИЗМА

Традицията като
ценностен фундамент на
социалния капитал

От семейството до
нацията – бастيونите на
социалния капитал

Консервативна
дефиниция на
социалния капитал:

Социалният капитал е колективна характеристика на едно традиционно свързано икономически, социално и политически общество.

Семейството, църквата и нацията са трите сфери, чрез които хората придобиват чувство за принадлежност, на чиято база обществото реализира социална кохезия. Социалният капитал е израз на способността на обществото да устоява във времето като трансферира норми, институции и отговорности.

Държавата може да се намесва във всички сфери, когато тази способност е застрашена.

СОЦИАЛНИЯТ КАПИТАЛ ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА СОЦИАЛИЗМА

Социалистическото
разбиране за
равенството като
ценностна основа на
социалния капитал

Държавата на
благоденствието и
социалния капитал

Дефиниране на
социалния капитал през
социалистическа призма:

Социалистическата интерпретация на социалния капитал е през опозицията равенство – неравенство.

Социалният капитал е характеристика на системите и мрежите и се обвързва със степента, в която позволява включване и ползване от общи и публични блага.

Държавата и изградените с нейно участие публични системи могат да произвеждат социален капитал. Той обаче е налице, когато в тези системи са включени всички и до тях има равен и справедлив достъп, обоснован от потребностите.

СОЦИАЛНИЯТ КАПИТАЛ И КРИЗАТА НА ПОЛИТИЧЕСКИТЕ ИДЕОЛОГИИ В НЕОЛИБЕРАЛНА ЕПОХА

Същност на неолибералната
идеологическа доминация

Експанзия на неолибералната докса в
обществените отношения

Ответна реакция –
радикализиране

УПАДЪК НА СОЦИАЛЕН КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ В ГОДИНИТЕ НА НЕОЛИБЕРАЛЕН ПРЕХОД

ДВОЙСТВЕНА ПРИРОДА НА СОЦИАЛНИЯ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ

Упадък на системен и възход на релационен социален капитал в българското общество

Влияние на неолибералните политики върху равнищата, формите и източниците на социален капитал.

МОДЕЛ ЗА ЕМПИРИЧНО СОЦИОЛОГИЧЕСКО ИЗСЛЕДВАНЕ

ОСНОВНО ПОНЯТИЕ	ТИП СОЦИАЛЕН КАПИТАЛ	ХАРАКТЕРИСТИКИ НА СОЦИАЛНАТА СТРУКТУРА	ФОРМИ НА СОЦИАЛЕН КАПИТАЛ	ИЗТОЧНИЦИ /ДЕТЕРМИНАНТИ/ НА СОЦИАЛЕН КАПИТАЛ		ИНДЕКС
	Понятиен индикатор	Понятиен индикатор	Понятиен индикатор	Емпиричен индикатор		Емпиричен индикатор
				Кохезия <i>Релационно измерение</i>	Доверие <i>Когнитивно-афективно измерение</i>	
СОЦИАЛЕН КАПИТАЛ	Индивидуално благо	Социална мобилност	Съединяващ (bridging) социален капитал – социални връзки, които свързват хората с други, различни от тях Свързващ (linking) социален капитал – социални връзки, които свързват индивида с тези, притежаващи власт/статус и които имат възможности да осигурят достъп до ресурси, идеи, информация	➤ Конкуренция ➤ Очаквания за реципрочност ➤ Частни блага ➤ Индивидуално действие (лична стратегия)	➤ Несистематични знания за структурата ➤ Междудличностно доверие (trust) ➤ Хетерогенни нагласи и убеждения ➤ Партийна идентичност ➤ Инструментализирана /специфична/ подкрепа	Въпрос
	Колективно благо	Социална вграденост	Спояващ (bonding) социален капитал – връзки с индивиди от една и съща социална група или с други, които са основно като тях	➤ Солидарност ➤ Сплотеност ➤ Общностни блага ➤ Колективно действие /споделена кауза/	➤ Систематични знания за структурата ➤ Институционално доверие (confidence) ➤ Хомогенни нагласи и убеждения ➤ Идеологическа идентичност ➤ Дифузна (цялостна) подкрепа	

РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО. ИНДЕКС НА СОЦИАЛНИЯ КАПИТАЛ

Под-домейни:

Социален капитал като индивидуално благо	Социален капитал като индивидуално благо
Кохезия – социална мобилност	Кохезия – социална вграденост
Доверие – социална мобилност	Доверие – социална вграденост

Математическо изражение на индекса:

$$\sum subindex j = \frac{\sum indicator 1 number of answers}{N} * 100 + \frac{\sum indicator 2 number of answers}{N} * 100 + \frac{\sum indicator i number of answers}{N} * 100,$$

СЪВКУПНО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ДАННИТЕ. ИЗВОДИ

СОЦИАЛЕН КАПИТАЛ КАТО ИНДИВИДУАЛНО БЛАГО [3,30]								
КОХЕЗИЯ (СОЦИАЛНА МОБИЛНОСТ)				ДОВЕРИЕ - СОЦИАЛНА МОБИЛНОСТ				
[3,03]				[3,56]				
Конкуренция	очаквания за реципрочност	частни блага	индивидуално действие (лична стратегия)	несистематични знания за структурата	междоличностно доверие	хетерогенни нагласи	партийна идентичност	инструментализирана подкрепа
2,15	3,8	2,57	3,58	0,97	5,53	2,99	5,28	3,04
СОЦИАЛЕН КАПИТАЛ КАТО КОЛЕКТИВНО БЛАГО [5,23]								
КОХЕЗИЯ (СОЦИАЛНА ВГРАДЕНОСТ)				ДОВЕРИЕ [СОЦИАЛНА ВГРАДЕНОСТ]				
[4,77]				[5,69]				
солидарност	сплотеност	общностни блага	колективно действие	систематични знания за структурата	институционално доверие	хомогенни нагласи и убеждения	идеологическа идентичност	дифузна подкрепа
3,03	6,9	3,8	5,35	7,15	5,11	7,01	3,23	5,97

САМООЦЕНКА НА НАУЧНИТЕ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИТЕ ПРИНОСИ

Социалният капитал е разгледан в широката рамка (среда) на капитализма като система с неговите подсистеми: икономическа, политическа и социокултурна, които влияят върху процеса на неговото формиране;

Разработен е авторски теоретичен модел за изследване на социалния капитал през призмата на политическите идеологии: либерализъм, консерватизъм и социализъм. Аргументирана е ролята на неолиберализма като идеология и политика за упадък на социален капитал.

Предложена е работна дефиниция за социален капитал, чрез която се изяснява неговата двойствена природа в България след 1989 г. – упадък на системен и възход на релационен социален капитал в българското общество.

Конструиран и приложен е модел за емпирично социологическо изследване на равнището на социален капитал в специфична политическа общност – младежка организация на политическа партия.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

- **Славев, Т. Протестният потенциал на новите социални движения като генератор на социален капитал.** В: Гражданският протест: вчера, днес и утре. Университетско издателство „Неофит Рилски“. Бл., 2012, ISBN: 978-954-680-853-0, стр. 255-269
- **Славев, Т. Критическа рефлексия на българския преход, базирана на концепцията и инструментариума на социалния капитал.** НПИ „Димитър Благоев“, С., 2014, ISBN: 978-954-2982-06-7, стр. 313-349
-
- **Славев, Т. Социален капитал и неолиберален капитализъм.** В: Сп. „Политически хоризонти“. Година III, бр. 6/2019. ISSN 2534-966X, стр. 89-106
- **Славев, Т. Как неолибералният преход в България създаде „добър“ и „лош“ социален капитал.** В: „Преходът – очаквания и реалности“. Авангард Прима., С., 2020., ISBN: 978-619-239-362-5., стр. 199-210
-
- **Slavev, T., Olazabal, I., Montanaro, F., Bianchi, L., Gajewski, S. Are e-learning platforms a promising way for social cohesion in Europe.** FEPS, Brussels. 2016
- **Slavev, T., Dídac Gutiérrez-Peris, Ida Federica Pugliese, Stefanovski, The provision of public services between New Public Management and trade liberalization.** FEPS, Brussels. 2017

ОТГОВОРИ НА ВЪПРОСИ

**БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО!
БЪДЕТЕ ЗДРАВИ!**

ТЕОДОР СИМЕОНОВ СЛАВЕВ
ЗА КОНТАКТ С МЕН: TSLAVEV@UNWE.BG

